

Asia: VN/30583/2023

Lausuntopyyntö luonnoksesta valtioneuvoston maaseutupoliittiseksi selonteoksi eduskunnalle

1. Yleiset huomiot

Mitä ajatuksia selontekoluonnos herättää? Huom. Ilmoita tässä, mikäli yksityishenkilönä haluat, että lausuntosi näkyy myös hankeikkunassa.

Selonteko vastaa hallitusohjelmaan kirjattuun tavoitteeseen siitä, että ”koko Suomen mahdollisuuksia, maaseudun elinvoimaisuutta ja huoltovarmuutta edistetään sekä torjutaan alueiden eriarvoistumista”. Selonteon mukaan hallituksen tärkein talouspoliittinen tavoite on saada aikaan kestävä kasvua. Maaseutupoliittinen selonteko onnistuu monipuolistamaan hallitusohjelmaan kirjattuja kehittämissuosituksia, korostamalla erityisesti ihmisten roolia ja merkitystä arjen, työn ja yrittäjyyden sekä kansalaistoiminnan näkökulmista.

2. Maaseutupolitiikan suunnittelujärjestelmä

Ovatko selonteossa tunnistetut näkökohdat maaseutupolitiikan suunnittelujärjestelmään liittyen olennaiset?

On tärkeää, että selonteossa muistutetaan siitä, että paikkaperustainen lähestymistapa on maaseutupolitiikan lähtökohta ja Suomi on kansallisesti ja kansainvälisesti sitoutunut paikkaperustaisen ja paikkasensitiivisen politiikan ja kehittämisen edistämiseen ja vahvistamiseen.

Paikkaperustaisuuteen liittyen on erityisen tärkeää, että selonteko tarjoaa laajan ja kattavan katsauksen maaseutuihin ja niiden erityispiirteisiin. Selonteossa tunnistetaan hyvin ongelmallinen tapa puhua maaseudusta yksikkönä ja kaupungin vastakohtana. Yksinkertaistettu kuva maaseudusta ei tunnista alueellisia erityispiirteitä. Jotta poliittinen päätöksenteko vastaa hallitusohjelman tavoitteeseen torjua alueiden eriarvoistumista, on ensiarvoisen tärkeää tunnistaa ja tunnustaa alueelliset erityispiirteet ja niiden vaikutukset ihmisten arkeen, työhön, yrittäjyyteen ja kansalaistoimintaan.

Maaseutualueiden ihmisten paikallistuntemus on merkittävä alueellinen ja kansallinen voimavara. Paikallistuntemus (tiet, reitit, toimijoiden verkostot) tukee muun muassa palvelujen tuottamista, turvallisuutta ja puolustusta, esim. mahdollisissa evakointitilanteissa sekä metsäpalojen torjunnassa ja myrskytuhojen raivauksessa. Paikallistuntemus myös vahvistaa kansallista resilienssiä erityisesti raja-alueilla. Maaseudulla asuvat ihmiset edistävät luonnon monimuotoisuutta ja vahvistavat paikallisia yhteisöjä. Omavarainen ruuantuotanto, elinkeinot, palvelut ja vapaa-ajan mahdollisuudet ylläpitävät elinvoimaa ja luottamusta siihen, että asuminen eri puolilla maata on mahdollista ja tärkeää koko Suomen kannalta.

Puuttuuko tarkastelusta jokin näkökohta, joka tulisi lisätä?

Tulevaisuudessa on varmistettava, että päätöksenteossa ja sen valmistelussa on mukana myös maantieteellisesti kattava ja moniääninen edustus ja asiantuntemus.

Kulttuurin mahdollisuudet kehittämisen, elinkeinon, yhteisöllisyyden ja vetovoiman näkökulmista (esim. museot, paikalliset festivaalit, taide- ja kulttuurinähtävyydet, lähiruoka) tulee myös huomioida selonteossa.

3. Maaseutualueiden tilannekuva ja muutostekijät

Ovatko selonteossa tunnistetut näkökohdat maaseutualueiden tilannekuvaan ja muutostekijöihin liittyen olennaiset?

Selonteko tunnistaa väestönmuutoksen ja sen myötä väestön ikääntymisen ja vähenemisen maaseutualueilla. Rinnakkaisena ja samaan aikaan tapahtuvana ilmiönä tunnistetaan älykäs sopeutuminen, mikä tarkoittaa sitä, että osassa kunnista on sopeutumiseen haettu aktiivisesti ja suunnitelmallisesti uusia ratkaisuja sekä vahvistettu osallisuutta ja yhteisöllisyyttä. Näin paikalliset ihmiset on saatu mukaan etsimään ratkaisuja ja tekemään tekoja yhteiseksi hyväksi.

Selonteko nostaa hyvin esille kansalais- ja vapaaehtoistoiminnan merkityksen maaseudulla ja tunnistaa toisaalta myös siihen kohdistuvat muutospaineet. Kansalais- ja vapaaehtoistyön merkitys korostuu erityisesti maaseutualueilla – sen taloudellinen arvo on mittava ja yhteiskunnallisen hyvinvoinnin, vakauden, turvallisuuden ja oikeudenmukaisuuden tunteen ylläpitäjänä se on korvaamaton.

Puuttuuko tarkastelusta jokin näkökohta, joka tulisi lisätä ottaen huomioon selonteon tarkoitus ja tavoitteet?

Selonteon mukaan kokemus elämän oikeudenmukaisuudesta on maaseutualueilla heikompaa, mikä vaikuttaa maantieteelliseen tyytymättömyyteen. Se, millä tavalla kunnissa tunnistetaan maaseutualueiden ja kylien tarpeet, voimavarat ja mahdollisuudet, on merkitystä. Siksipä jokaisessa kunnassa tulisi olla oma moniäänisessä dialogissa valmisteltu maaseutuohjelmansa, jonka avulla kuntaa kehitetään kokonaisuutena ja tunnistetaan sen eri osien ja alueiden erityispiirteet.

Tavoitteellisen ja ratkaisuhakuisen dialogin avulla voidaan hakea myös paikallista hyväksyttävyyttä monimutkaisiin ja paikallisesti tärkeisiin asioihin, kuten esim. kaivokset, tuulivoima jne.

Selonteossa tunnistetaan hyvin ihmisten monipaikkaisuus ja vapaa-ajan asukkaiden merkitys maaseudun elinvoiman vahvistajina. Tämän lisäksi tulisi puhua laajemminkin ihmisten liikkuvuudesta ja ajan (ja rahan) jakautumisesta eri alueiden kesken. Asumisen rinnalla tulisi huomioida ja tutkia tarkemmin ihmisten jatkuvaa liikettä kaupunkien ja maaseutujen välillä. Liikkumista saavat aikaan vapaa-ajan asumisen lisäksi muun muassa työt, läheisten auttaminen, harrastukset ja matkailu.

Ajatuspaja Alkion julkaiseman Kohtuutalousraportin mukaan Maaseudun ja kaupungin suhde ei ole koskaan ollut staattinen, vaan ajassa elävä, joka korostaa maaseudun ja kaupungin vuorovaikutuksen dynaamista luonnetta. Tässäkin olennaisia ovat maaseudun ja kaupungin elävää suhdetta ylläpitävät erilaiset toimijat (ihmiset) rooleineen. Vuorovaikutuksella on iso merkitys molempien osapuolten elinvoiman, mutta myös yhteiskunnan kestävä kehityksen kannalta. Kaupungit ja maaseudut muodostuvat paitsi lukemattomista konkreettisista paikallisuuksista myös jaetusta kokemuksesta; kyse on kollektiivisista tulkinnoista. (Myllylä S., Ajatuspaja Alkio, 2025, Kohtuutalouden kompassi – Alueet, yritykset, energia ja luonnonvarat fossiilitalouden jälkeisessä ajassa, s. 146)

Kohtuutalousraportissa huomataan myös, että erilaiset paikallisuudet kutoutuvat ihmisten identiteetteihin, nykyisin ohi perinteisen kaupunkilaisuuden tai maalaisuuden määrittelyjen, mikä tulee selvästi esiin juuri monipaikkaisuuden ilmiössä. Paikkaan sitoutuvat identiteetit, sekä toimijan itsensä että yhteisön häneen kohdistamina määrittelyinä, muuttuvat ihmisten liikkuesssa erilaisten paikkojen välillä. Monipaikkaisille asukkaille on jo pitkään tarjottu välittäjäroolia maaseudun ja kaupungin välille, ja heidän taloudellista merkitystään maaseudulla korostetaan. Arjen tasolla he eivät välttämättä miellä itseään ensisijaisesti kaupunkilaisiksi tai maalaisiksi, vaan kiinnittyvät heille tärkeisiin paikkoihin tunnesitein, jotka usein vahvistuvat ajan myötä (Kohtuutalouden kompassi, s. 146).

Voidaankin kysyä, miten ihmisten työroolin yhdistyminen vapaa-aikaan muuttaa monipaikkaisten ihmisten asennetta, paikallisidentiteettiä ja toimintatapoja? Tai minkälaisia muutosvaikutuksia sillä tulee olemaan maaseudun ja kaupungin vastakkainasettelun dikotomiaan? Monipaikkaisuuteen liittyvä hybridisyys, joka tutkijapiireissä tunnistetaan, ei kuitenkaan näy vielä julkisissa keskusteluissa, vaan etenkin poliittisissa diskursseissa ja mielikuvien tasolla maaseudun ja kaupungin vastakkaisuus on edelleen itseään uusintava kerronnallinen piirre (Kohtuutalousraportti, s. 147).

Maaseutu ei tyhjene, vaan se muuttuu, kun tapa, jolla asetumme tämän valtakunnan tilaan, muuttuu. Monipaikkaisuuden ilmiö on merkittävä maaseutujen elinvoimaisuutta vahvistava tekijä ainakin osasta alueita. Maaltapaon sijaan Suomessa on edestakaisin liikkuva ihmisvirta kaupunkien ja maaseutujen välillä (Kohtuutalousraportti, s. 168).

4. Kansallinen maaseutuvisio

Onko selonteossa kuvattu maaseutuvisio olennainen?

-

Puuttuuko maaseutuvisiosta jokin näkökohta, joka tulisi lisätä ottaen huomioon selonteon tarkoitus ja tavoitteet?

Tieteen ja tutkimuksen rinnalla tulee ottaa huomioon myös taide ja kulttuuri.

5. Poikkihallinnolliset tavoitteet ja kehittämissuositukset

Ovatko selonteossa tunnistetut poikkihallinnolliset tavoitteet (5 kpl) ja kehittämissuositukset (24 kpl) olennaiset?

-

Mitkä ovat näkökulmastanne tärkeimmät poikkihallinnolliset tavoitteet (1-3 kappaletta)?

Vahvistetaan talouden uudistumista tukevia rakenteita

Voimistetaan toimintaedellytyksiä, luottamusta ja tulevaisuususkoa

Lisätään ja kootaan yhteiskunnallista maaseututietoa

Voit kirjoittaa mahdolliset tarkemmat kommentit tavoitteisiin tavoitekohtaisesti:

-

Mitkä ovat näkökulmastanne tärkeimmät poikkihallinnolliset kehittämissuositukset (1-5 kappaletta)? (Merkitse kehittämissuositusten numerot 1-24)

6. maaseutuvaikutukset, asuminen ja talouden rakenteet

17. kansalais- ja vapaaehtoistoiminnan edellytykset

18. osallistaminen, vuorovaikutus ja yhteistyö

21. maaseutututkimus ja maaseututieto

23. MANE, dialogisuus, osallistaminen ja viestintä

Puuttuuko poikkihallinnollisista tavoitteista tai kehittämissuosituksista jokin kansallisesti merkittävä näkökohta, joka tulisi lisätä?

- Saavutettavuus myös sosiaalisesta näkökulmasta
- Kansainvälisyys ja sen edistäminen maaseudulla
- Kulttuurin ja luovien alojen merkitys

Voit kirjoittaa mahdolliset tarkemmat kommentit kehittämissuosituksiin suosituskohteisesti:

-

6. Liite: Maaseutualueiden nykytilanteen ja muutostekijöiden kuvaus

Ovatko liitteessä kuvatut maaseutualueiden nykytilanne ja muutostekijät olennaiset?

-

Puuttuuko nykytilanteen ja muutostekijöiden kuvauksesta jokin kansallisesti merkittävä näkökohta, joka tulisi lisätä?

-

7. Muut täydennystarpeet

Onko selonteossa muita täydennystarpeita?

-

Harilahti-Juola Virpi
Maaseudun Sivistysliitto